

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců Mgr. Evy Šonkové a Mgr. Marka Bedřicha v právní věci žalobkyně: **B. N.**, zastoupené JUDr. Sylvou Chalupovou, advokátkou, se sídlem Horní lán 1210/29, Olomouc, proti žalovanému: **Krajský úřad Olomouckého kraje**, se sídlem Jeremenkova 1191/40a, Olomouc, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 29. 4. 2014, č. j. KUOK 39119/2014, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 12. 11. 2015, č. j. 65 A 12/2014 - 36,

t a k t o :

- I.** Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 12. 11. 2015, č. j. 65 A 12/2014 – 36, **se zrušuje.**
- II.** Rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje ze dne 29. 4. 2014, č. j. KUOK 39119/2014, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III.** Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 13 600 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám její zástupkyně JUDr. Sylvy Chalupové, advokátky.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobkyně je matkou čtyř dětí, přičemž dcery M. K. a B. V. N. jsou již zletilé a synům T. N. a V. R. S. bylo v době rozhodování Magistrátu města Olomouce jako správního orgánu prvního stupně (dále jen „matriční úřad“) sedmnáct a třináct let. Žalobkyně po ukončení rozvodového řízení se svým druhým manželem dne 27. 1. 2014 oznámila matričnímu úřadu, že přijímá své dřívější příjmení N. místo příjmení S. N. Dne 4. 2. 2014 požádala matriční úřad o změnu svého příjmení z dosavadního N. na S. N., což odůvodnila tím, že své rodné příjmení přijala v silně rozrušeném stavu ze skončeného rozvodového řízení a neuvážila veškeré důsledky,

především zájem svých dětí. V příjmení, ke kterému se chce vrátit, jsou obsažena příjmení všech jejích dětí, a žádné se tak nemůže cítit méněcenné.

[2] Rozhodnutím ze dne 19. 3. 2014, č. j. SMOL/026438/2014/OSPR/MATR/Sme, matriční úřad nevyhověl žádosti žalobkyně. Odvolání žalobkyně bylo zamítnuto a rozhodnutí matričního úřadu potvrzeno rozhodnutím žalovaného ze dne 29. 4. 2014, č. j. KUOK 39119/2014 (dále jen „napadené rozhodnutí“).

[3] Proti napadenému rozhodnutí brojila žalobkyně žalobou, kterou Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozsudkem ze dne 12. 11. 2015, č. j. 65 A 12/2014 – 36 (dále jen „krajský soud“ a „napadený rozsudek“), zamítl. Posuzoval, zda zájem dětí žalobkyně a kontinuita používání příjmení před orgány veřejné moci tvoří vážné důvody pro změnu příjmení ve smyslu § 72 odst. 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“), které by převážily nad veřejným zájmem na stálosti příjmení. S odkazem na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 5. 2011, č. j. 1 As 26/2011 – 55, publ. pod č. 2352/2011 Sb. NSS (všechna zde uvedená rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz), došel k závěru, že žalobkyně vážné důvody pro změnu příjmení sice tvrdila, ale neprokázala. Podle krajského soudu šlo pouze o subjektivní dojmy a pocity žalobkyně.

[4] K ochraně dětí před negativními následky plynoucími ze změny příjmení žalobkyně krajský soud uvedl, že zprávy z krizové intervence psychologické ambulance HELP s. r. o. předložené žalobkyní ve správním řízení pojednávají o možných důsledcích rozvodu a změny příjmení na psychiku nezletilých synů pouze hypoteticky, aniž by bylo prokázáno, že změna příjmení oba chlapce skutečně traumatizovala. Žalovaný tedy podle krajského soudu tyto zprávy správně zohlednil pouze v obecné rovině. Zároveň podotkl, že změna příjmení či jména není v rodině novou skutečností, neboť u žalobkyně nastala změna příjmení opakovaně a děti užívají příjmení K., N., N. a S. Příjmení dětí T. a B. V. doznalo změny v roce 2000.

[5] Ohledně důvodu týkajícího se používání příjmení před orgány veřejné moci uzavřel krajský soud, že žalobkyně žádné komplikace během soudního sporu v Německu neprokázala. Dále upozornil na to, že o stabilitě používání příjmení před orgány veřejné moci nelze hovořit. Naopak ty jsou na změnu příjmení žalobkyně zvyklé, neboť se postupně jmenovala N., K., N., S. N. a nyní opět N. Závěrem krajský soud uvedl, že zákon o matrikách nezná institut zpětvzetí úkonu, matriční úřad i žalovaný proto podání žalobkyně správně posoudili jako žádost o změnu příjmení ve smyslu § 72 zákona o matrikách. Nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí krajský soud neshledal, s odvolacími námitkami se žalovaný dle názoru krajského soudu vypořádal. Krajský soud akceptoval i hodnocení první zprávy z krizového centra tak, že žalovaný se ztotožnil se souvisejícími závěry matričního úřadu a nová zpráva opět neobsahovala konkrétní důsledky změny příjmení žalobkyně a zůstala v hypotetické rovině.

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[6] Proti napadenému rozsudku podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) kasační stížnost, v níž upozorňuje, že zatímco matriční úřad a žalovaný došli k závěru, že netvrdila vážný důvod opodstatňující změnu příjmení ve smyslu § 72 odst. 2 zákona o matrikách, krajský soud vážné důvody shledal, avšak dovodil, že namítané důvody nebyly stěžovatelkou dostatečně prokázány. Krajský soud měl tedy rozhodnutí žalovaného zrušit.

pokračování

[7] K závěru krajského soudu, že vážné důvody pro změnu příjmení neprokázala, uvádí stěžovatelka, že již v žalobě namítala, že matriční úřad porušil zásadu materiální pravdy zakotvenou v § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dále stěžovatelka poukazuje na svou specifickou situaci, kdy žádala, aby jí bylo umožněno používat příjmení, které až do dne 27. 1. 2014 po dobu 12 let užívala. Ve své podstatě tedy žádosti stěžovatelky svědčí veřejný zájem na stálosti příjmení, neboť jde o návrat z excesu do normálu. Stěžovatelka uvádí, že matriční úřad, žalovaný ani krajský soud tuto skutečnost nevzali v úvahu, i když ji stěžovatelka v žalobě zdůrazňovala. Závěrem stěžovatelka rozporuje závěr krajského soudu, že neprokázala komplikace při jednání se správními orgány a poukazuje na k žalobě přiložené přípisy od rozličných správních orgánů, ve kterých je stále oslokována příjmením S. N.

[8] Ve svém vyjádření ke kasační stížnosti žalovaný odkázal na napadené rozhodnutí a vyjádření k žalobě a zdůraznil, že § 70 odst. 1 zákona o matrikách taxativně stanovuje podmínky, za jakých může občan užívat více příjmení. Stěžovatelka žádnou z nich nespĺňovala.

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[9] Nejvyšší správní soud se kasační stížností zabýval nejprve z hlediska splnění formálních náležitostí. Konstatoval, že stěžovatelka je osobou oprávněnou k podání kasační stížnosti, neboť byla účastníkem řízení, z něhož napadený rozsudek vzešel [§ 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. Kasační stížnost byla podána včas (§ 106 odst. 2 s. ř. s.) a stěžovatelka je zastoupena advokátkou (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Kasační stížnost je tedy přípustná.

[10] Nejvyšší správní soud poté posoudil důvodnost kasační stížnosti. Zkoumal přitom, zda napadený rozsudek netrpí vadami, které by musel zohlednit z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Nejvyšší správní soud byl proto povinen přihlídnout k případné nepřezkoumatelnosti napadeného rozsudku [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.]. Zdejší soud konstantně judikuje, že přezkoumání-li krajský soud rozhodnutí žalovaného, které pro absenci odůvodnění nebylo přezkoumání vůbec způsobilé, zatíží vadou nepřezkoumatelnosti i své rozhodnutí (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 6. 2007, č. j. 5 Afs 115/2006 – 91; rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 1. 2009, č. j. 1 As 110/2008 – 99). Stěžovatelka nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí namítala ve své žalobě, krajský soud nicméně její námitce nepřisvědčil. Shledal-li by nyní Nejvyšší správní soud, že napadené rozhodnutí skutečně bylo nepřezkoumatelným pro nedostatek důvodů, byl by dán důvod pro zrušení napadeného rozsudku i napadeného rozhodnutí.

[11] Podle judikatury Ústavního soudu je smyslem a účelem odůvodnění především ozřejmit, proč správní orgán rozhodl, jak rozhodl, neboť jen tak lze ověřit, že důvody rozhodnutí jsou v souladu s právem a nejsou založeny na libovůli (nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 1997, sp. zn. III. ÚS 271/96, všechna zde uvedená rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.ussoud.cz>). Z ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu vyplývá, že z odůvodnění správního rozhodnutí musí být seznatelné, proč správní orgán považuje námitky účastníka za liché, mylné nebo vyvrácené, které skutečnosti vzal za podklad svého rozhodnutí, proč považuje skutečnosti předestřené účastníkem za nerozhodné, nesprávné nebo jinými řádně provedenými důkazy vyvrácené, podle které právní normy rozhodl a jakými úvahami se řídil při hodnocení důkazů. Rozhodnutí, jehož odůvodnění obsahuje pouze obecný odkaz na to, že napadené rozhodnutí bylo přezkoumáno a jeho důvody shledány správními, je nepřezkoumatelné, neboť důvody, o něž se výrok opírá, zcela chybějí (viz např. rozsudky

Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 6. 2007, č. j. 5 Afs 115/2006 – 91, ze dne 19. 12. 2008, č. j. 8 Afs 66/2008 - 71, ze dne 17. 1. 2013, č. j. 1 Afs 92/2012 - 45). Nevypořádá-li se správní orgán v rozhodnutí o opravném prostředku se všemi uplatněnými námitkami, způsobuje to nepřezkoumatelnost rozhodnutí spočívající v nedostatku jeho důvodů (rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 12. 2008, č. j. 8 Afs 66/2008 – 71, nebo též ze dne 17. 1. 2013, č. j. 1 Afs 92/2012 – 45). Nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nedostatek důvodů nelze zhojit ve vyjádření k žalobě (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 12. 2008, č. j. 8 Afs 66/2008 – 71 či ze dne 28. 1. 2009, č. j. 1 As 110/2008 – 99).

[12] Žalovaný se nevypořádal ani s jednou z námitek uváděných stěžovatelkou v odvolání. Ve svém právním posouzení, které z celkových pěti stránek napadeného rozhodnutí zaujímá dva stručné odstavce, pouze prohlásil, že důvody uváděné stěžovatelkou pro změnu jejího příjmení neshledal natolik vážnými, aby odůvodňovaly požadovanou změnu příjmení, aniž by uvedl, jakými úvahami se řídil při hodnocení důkazů či výkladu předmětných právních předpisů. Námitku stěžovatelky týkající se vlivu po rozvodu přijatého příjmení na psychiku nezletilých synů žalovaný bagatelizoval a konstatoval, že „*změna příjmení matky z jednoho příjmení na dvě příjmení by nebyla natolik podstatnou změnou poměrů v rodině, která by mohla vést ke vzniku nejistoty postavení dětí v rodině, protože užívání různých příjmení nebude pro žádného člena rodiny novou situací*“. Takové tvrzení působí poněkud nesrozumitelně, neboť změna příjmení neměla způsobit nejistotu, ale naopak zabezpečit, aby se žádné z dětí necítilo méněcenné, přičemž podstata žádosti stěžovatelky tkví v tom, že návrat ke dvěma příjmením (v podobě, jakou užívala 12 let) je pro její děti lepší, než neuváženě zvolený návrat k příjmení N., jež užívají jen dvě z nich. Kromě toho již jen dodal, že příjmení S. N. bylo uměle vytvořeno při uzavření sňatku a nejedná se tedy o příjmení, které by v rodině někdo v minulosti užíval, a které by tak navazovalo na rodovou tradici.

[13] Žalovaný se nijak nevypořádal se stěžovatelkou nově předloženým důkazem, konkrétně zprávou z krizové intervence ze dne 15. 4. 2014. Nejvyšší správní soud si je vědom toho, že odvolací řízení je ve smyslu § 82 odst. 4 správního řádu ovládáno koncentrační zásadou. V řízení o žádosti s jediným účastníkem řízení by však s ohledem na efektivitu řízení měl odvolací orgán k nově uplatněným skutečnostem přihlédnout a žádosti vyhovět, pokud to nové skutečnosti umožňují (VEDRAL, Josef. *Správní řád: komentář*. Praha: BOVA POLYGON, 2012, s. 728). Posouzení, jak s nově uplatněným důkazem naložit, záleží na konkrétních okolnostech případu. V každém případě je však odvolací orgán povinen se s navrhovaným důkazem vypořádat. Žalovaný se k navrhovanému důkazu vyslovil až ve svém vyjádření k žalobě, což je s ohledem na shora citovanou judikaturu nepřijatelné.

[14] Absence jakékoli právní argumentace a nevypořádání stěžovatelčiny odvolací námitky hraničí s libovůlí orgánu veřejné moci, která je v právním státě nepřijatelná. Nejvyššímu správnímu soudu není zřejmé, jakým způsobem krajský soud napadené rozhodnutí přezkoumal, neboť rozhodovací důvody z něj nejsou vůbec patrné. Podle krajského soudu se žalovaný s námitkami stěžovatelky vypořádal tím, že uvedl závěry matričního úřadu, s nimiž se ztotožnil. Nejvyšší správní soud však zdůrazňuje, že jakkoliv se žalovaný mohl s právním názorem matričního úřadu ztotožnit, je jeho povinností zabývat se jednotlivými námitkami stěžovatelky a uvést, proč je považuje za nedůvodné. Odpověď na odvolací námitky (to jest například porušení zásady materiální pravdy, chybný závěr ohledně možnosti změny příjmení na S. či argumentace komplikacemi při soudním řízení v Německu), však v napadeném rozhodnutí zcela chybí. Výsledkem řízení o žalobě tedy mělo být zrušení napadeného rozhodnutí na základě § 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Jelikož tak krajský soud neučinil, zatížil i napadený rozsudek vadou nepřezkoumatelnosti, a tím je dán kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.

pokračování

[15] Nejvyšší správní soud se za této situace musel zabývat tím, zda je povinen nyní vypořádat stížní námitky. Při řešení této otázky aplikoval usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 2. 2008, č. j. 7 Afs 212/2006 - 74, publ. pod č. 1566/2008 Sb. NSS, podle něhož „[k]aždý z orgánů, které se otázkou nepřezkoumatelnosti zabývají, proto má povinnost postupovat tak, aby, je-li to byt' i jen ve vztahu k části důvodů přezkoumávaného rozhodnutí možné, se v co největší míře zabýval podstatou těchto důvodů. [...] Jinak řečeno, krajský soud v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu (podobně též Nejvyšší správní soud v řízení o kasační stížnosti) není oprávněn vyhnout se hodnocení těch skutkových a právních otázek, které, jelikož se jimi orgán či soud, jehož rozhodnutí se přezkoumává, v potřebné míře zabýval, samy o sobě předmětem přezkumu být mohou, poukazem na to, že ve vztahu k jiným skutkovým či právním otázkám, od předchozích oddělitelným, je napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné.“

[16] Stěžovatelka formálně nepodřadila konkrétní stížní námitky zákonem stanoveným důvodům, pro něž lze kasační stížnost podat (§ 103 odst. 1 s. ř. s.). Nejvyšší správní soud nicméně ustáleně judikuje, že kasační stížnost obstojí, pokud jsou z ní její důvody seznatelné v dostatečné míře konkrétnosti a odpovídají zákonným kasačním důvodům. Není rozhodující, že stěžovatelka sama své důvody nepodřadila jednotlivým zákonným ustanovením (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 – 50, publ. pod č. 161/2004 Sb. NSS). Stěžovatelka své námitky v jejich souhrnu směřuje proti nesprávnému výkladu a aplikaci § 72 odst. 2 zákona o matrikách, když nejprve polemizuje s výkladem neurčitého pojmu *vážné důvody* ve smyslu citovaného ustanovení, následně s tím, do jaké míry je třeba tyto důvody prokázat a závěrem brojí proti způsobu aplikace citovaného ustanovení na svůj případ. Důvodnost kasační stížnosti tedy opírá o § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Z napadeného rozhodnutí, jakož i z rozhodnutí matričního úřadu, je i přes Nejvyšším správním soudem vytýkané nedostatky v základu seznatelný přístup správních orgánů k výkladu § 72 odst. 2 zákona o matrikách, který přezkoumával i krajský soud v napadeném rozsudku. Nejvyšší správní soud se proto v míře, v jaké mu to umožnila formulace důvodů, na nichž spočívají rozhodnutí správních orgánů, vyjádřil i k obecným východiskům výkladu. Učinil tak s ohledem na to, že věc se vrací správnímu orgánu k dalšímu řízení a z hlediska efektivitativy soudního řízení je žádoucí, aby Nejvyšší správní soud ozřejmil svůj pohled na otázky interpretace aplikovaných zákonných ustanovení, jež částečně (pro tuto věc však nedostatečně) řešily správní orgány.

[17] Nejvyšší správní soud předně uvádí, že příjmení jednotlivce je ústavně chráněno čl. 10 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 2. 1994 ve věci *Burghartz proti Švýcarsku*, č. 16213/90, § 24, všechna zde uvedená rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupná z <http://hudoc.echr.coe.int>) je ochrana příjmení součástí práva na ochranu soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Z tohoto práva vyplývá státu nejen negativní závazek nezasahovat do příjmení jednotlivců (stát jednotlivci nesmí nařizovat změnu příjmení), ale i pozitivní závazek umožnit jednotlivci změnu příjmení, pakliže tomu nebrání veřejný zájem (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 11. 1994 ve věci *Stjerna proti Finsku*, č. 18131/91, § 38). Zároveň je však třeba zdůraznit, že Evropský soud pro lidská práva dává vnitrostátnímu zákonodárci široký prostor pro uvážení, neboť je věcí zákonodárce, aby v ústavou vytyčených mantinelech rozhodl o vnitrostátní politice úpravy jmen a příjmení. Jak upozorňuje Evropský soud pro lidská práva, právní úprava změny jmen a příjmení je mezi členskými státy značně odlišná (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 11. 1994 ve věci *Stjerna proti Finsku*, č. 18131/91, § 39).

[18] Nevyhovění žádosti o změnu příjmení nicméně nemusí založit porušení tohoto ústavně chráněného práva (již zmiňovaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Stjerna proti Finsku*, § 38; podobně též již zmiňovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu,

č. j. 1 As 26/2011 – 55). V souladu s ustálenou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva je třeba v každém jednotlivém případě hledat spravedlivou rovnováhu mezi zájmy individuálními a zájmy veřejnými. Veřejným zájmem, který může odůvodňovat nevyhovění žádosti o změnu příjmení, je například zájem na jednoznačné identifikaci osob, řádné vedení evidence obyvatelstva nebo přiřazení osoby k rodině nesoucí shodné příjmení (již zmiňovaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Stjerna proti Finsku*, § 38 - 39; obdobně též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 9. 2007 ve věci *Johansson proti Finsku*, č. 10163/02, § 34 - 35). Podobně též Ústavní soud ustáleně judikuje, že veřejná moc je oprávněna zasahovat do základních práv jednotlivce pouze ve výjimečných případech a je-li takový zásah „*ospravedlněn určitým veřejným zájmem, který však musí vést v konkrétním případě k proporcionálnímu omezení příslušného základního práva*“ (náleží Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04).

[19] Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je třeba „*[z]mnoha myslitelných výkladů zákona [...] v každém případě použít pouze takový, který respektuje ústavní principy*“ (náleží Ústavního soudu ze dne 3. 2. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 19/98). Orgány veřejné moci mají povinnost „*interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod*“ (náleží Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98). S ohledem na princip ústavně konformního výkladu a princip prozařování základních lidských práv je třeba ustanovení § 72 odst. 2 zákona o matrikách vykládat v souladu s výše uvedenou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu.

[20] Dle § 72 odst. 2 zákona o matrikách se změna příjmení povolí zejména tehdy, *jde-li o příjmení hanlivé, nebo směšné, nebo je-li pro to vážný důvod*. V souladu s výše uvedenými ústavními východisky vykládá Nejvyšší správní soud ve své ustálené judikatuře neurčitý pojem *vážný důvod* tak, že „*umožňuje zohlednit okolnosti konkrétního případu a nalézt spravedlivou rovnováhu mezi vůlí žadatele směřující ke změně příjmení a veřejným zájmem*“. S ohledem na striktní přístup zákonodárce k možnosti užívat více příjmení, který je vyjádřen taxativním výčtem v § 70 odst. 1 zákona o matrikách, dovodil Nejvyšší správní soud, že v případech, kdy jde o změnu příjmení na více příjmení, je třeba zkoumat, zda „*požadovaná změna je odůvodněna výjimečnými skutečnostmi, pro něž nepostačí změna příjmení na jiné jediné příjmení*“ (již zmiňovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 26/2011 – 55).

[21] Možná psychická újma nezletilých synů stěžovatelky typově může představovat vážný důvod pro změnu příjmení stěžovatelky. V žádném případě nelze akceptovat výklad, k němuž se přiklonil žalovaný, který za vážný důvod pro změnu příjmení považuje zřejmě pouze navázání na rodovou tradici. Nejvyšší správní soud ve svém již citovaném rozsudku č. j. 1 As 26/2011 – 55 uvedl, že důvody pro změnu příjmení mohou být rozličné a navázání na rodovou tradici zmínil pouze jako příklad naplňující podmínku § 72 odst. 2 zákona o matrikách. Nejvyšší správní soud již ve své judikatuře připustil, že psychické potíže nezletilého mohou představovat *vážný důvod* ve smyslu § 72 odst. 2 zákona o matrikách (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2015, č. j. 2 Azs 225/2014 - 20). Zde uvedl, že v těchto případech je třeba postupovat obzvláště pečlivě a citlivě a v žádném případě nelze tvrzené potíže nezletilého bez odpovídajícího odůvodnění bagatelizovat. Žalovaný však v napadeném rozhodnutí postupoval přesně opačně. Vyjádření psychologa nahradil svým neodborným uvážením, že změna příjmení matky by nemohla vést ke vzniku nejistoty ohledně postavení dětí v rodině, „*protože užívání různých příjmení nebude pro žádného člena rodiny novou situací*“. Krajský soud naproti tomu správně považoval možné psychické potíže nezletilých synů stěžovatelky za vážný důvod ve smyslu § 72 odst. 2 zákona o matrikách. Jak však upozorňuje stěžovatelka, rozhodnutí žalovaného nezrušil, neboť došel k závěru, že tvrzený vážný důvod nebyl stěžovatelkou prokázán.

pokračování

[22] Nejvyšší správní soud konstatuje, že při hledání spravedlivé rovnováhy mezi individuálními a veřejnými zájmy nelze paušálně a bez uvedení důvodů usuzovat na existenci veřejného zájmu na stálosti příjmení. V konkrétním případě je třeba posoudit nejenom zájem jednotlivce, ale i veřejný zájem, který ospravedlňuje zásah do základního práva jednotlivce. V nyní posuzovaném případě stěžovatelka žádala o změnu příjmení na S. N., jméno, které již dříve po dobu 12 let používala a které ji spojuje s jejími dětmi, s nimiž žije ve společné domácnosti. Své rodné příjmení N. přijala až po rozvodu pouhých několik dní před podáním žádosti o změnu příjmení. Zvolené příjmení ji tedy dostatečně identifikuje, nečiní potíže při vedení evidence obyvatelstva a lépe než dosavadní příjmení ji přiřazuje k její rodině. Veřejný zájem, který by ospravedlňoval zamítnutí žádosti o změnu příjmení, je tedy v případě stěžovatelky značně oslaben. Tyto skutečnosti je třeba zohlednit i při vážení existence výjimečné situace odůvodňující změnu příjmení na více příjmení ve smyslu již zmiňovaného rozsudku, č. j. 1 As 26/2011 – 55. Matričním úřadem navrhovaná změna příjmení na pouze jedno příjmení, Schilke, narušuje veřejný zájem silněji než stěžovatelkou zvolené příjmení, neboť neumožňuje posílit či udržet stěžovatelčino přiřazení k rodině a oslabuje možnost stěžovatelku, která se doposud nikdy S. nejmenovala, řádně identifikovat. Nejvyšší správní soud považuje za nutné zdůraznit, že je nevhodné, aby orgán veřejné moci jednotlivci podsouval, jaké příjmení by pro sebe měl zvolit. V takovém případě by mohlo jít o porušení negativního závazku nezasahovat do práva na jméno, které nelze ospravedlnit ani veřejným zájmem (již zmiňovaný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Stjerna proti Finsku*, § 38).

[23] Podle názoru Nejvyššího správního soudu byly na stěžovatelku kladeny nepřiměřené nároky ohledně prokázání vážného důvodu pro změnu příjmení. Podle judikatury Nejvyššího správního soudu je sice třeba vážné důvody „*nejen tvrdit, ale i prokázat*“ (již zmiňovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 26/2011 – 55), nelze však opomíjet, že při nevyhovění žádosti o změnu příjmení jde primárně o zásah orgánů veřejné moci do základního práva jednotlivce, které je třeba ospravedlnit veřejným zájmem.

[24] Podle § 3 správního řádu *postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti*. Zásadu materiální pravdy je ovšem nutné vykládat v souvislosti s § 50 a 52 správního řádu. Z racionalizované zásady materiální pravdy vyplývá nejen povinnost správního orgánu opatřovat si podklady pro vydání rozhodnutí, ale také povinnost účastníků řízení při opatrování těchto podkladů poskytovat správnímu orgánu veškerou potřebnou součinnost (§ 50 odst. 2 správního řádu) a povinnost účastníků řízení označit důkazy na podporu svých tvrzení (§ 52 správního řádu). Tuto povinnost však nelze vykládat ve smyslu neunesení důkazního břemene, institutu civilního procesu, který je založen na zásadě formální pravdy (VEDRAL, Josef. *Správní řád: komentář*. Praha: BOVA POLYGON, 2012, s. 523). V souhrnu lze konstatovat, že smyslem racionalizované zásady materiální pravdy je, aby účastník řízení a správní orgán postupovali ve vzájemné součinnosti za účelem zjištění všech důležitých okolností.

[25] Uvedla-li stěžovatelka ve své žádosti, v čem konkrétně spatřuje nebezpečí vzniku psychických potíží svých nezletilých synů, a tuto skutečnost doložila vyjádřením psychologa, splnila svou povinnost označit důkazy na podporu svých tvrzení ve smyslu § 52 správního řádu. Měl-li matriční úřad pochybnosti týkající se vyjádření, byl povinen stěžovatelku vyzvat k doplnění důkazů. Matriční úřad však pouze ve svém rozhodnutí konstatoval, že „*ze zprávy nikterak nevyplývá, že by se tyto poznatky opíraly o odborné vyšetření syna žadatelky V. R. či syna T.*“. Rezignoval tak na svou povinnost zjistit stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, neboť tvrzení možné psychické újmů nezletilých synů stěžovatelky zavrhl, aniž by je jakkoli prověřil.

[26] Ve vztahu k druhému stěžovatelkou uváděnému důvodu pro změnu příjmení, tj. komplikacemi při jednání s orgány veřejné moci, se Nejvyšší správní soud ztotožňuje se závěry krajského soudu. Skutečnost, že je stěžovatelka v přípisu úřadu práce oslovena svým jménem před rozvodem, může sice být podle okolností nepřijemná, není však nijak mimořádná, a nezpůsobuje stěžovatelce žádnou prokazatelnou újmu.

[27] Nejvyšší správní soud nemůže při svém rozhodování nahrazovat činnost správních orgánů. Je tedy na žalovaném, aby znovu zhodnotil všechny okolnosti daného případu a své rozhodnutí řádně odůvodnil, přičemž se bude řídit závazným právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem a argumentačním postupem v tomto rozsudku nastíněným. Především je třeba při posuzování žádosti stěžovatelky vycházet z toho, že příjmení jednotlivce je ústavně chráněno. Do základního práva jednotlivce lze zasáhnout pouze v případech, je-li takový zásah ospravedlněn konkrétním veřejným zájmem, který však musí vést k proporcionalnímu omezení příslušného základního práva. Bude proto třeba, aby žalovaný identifikoval konkrétní veřejný zájem, který ve stěžovatelčině případě brání vyhovění žádosti o změnu příjmení, a míru jeho porušení. Dále žalovaný v souladu se závěry v tomto rozsudku vyslovenými znovu zhodnotí stěžovatelkou uváděné důvody pro změnu příjmení a důsledně vypořádá její odvolací námitky. Po zvážení všech relevantních skutečností žalovaný žádosti vyhoví, dojde-li k závěru, že individuální zájmy stěžovatelky převyšují dotčený veřejný zájem.

IV. Závěr a náklady řízení

[28] Nejvyšší správní soud z výše uvedených důvodů dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto napadený rozsudek zrušil (§ 110 odst. 1 věta první s. ř. s.). Protože již v řízení před krajským soudem byly dány důvody pro zrušení napadeného rozhodnutí, rozhodl Nejvyšší správní soud tak, že za použití § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. současně zrušil i je a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení (§ 78 odst. 3 a 4 s. ř. s.). Zruší-li Nejvyšší správní soud i rozhodnutí správního orgánu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je tento správní orgán vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí (§ 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.).

[29] Nejvyšší správní soud je posledním soudem, který o věci rozhodl, a proto musí určit náhradu nákladů celého soudního řízení. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka se žalobou domáhala zrušení napadeného rozhodnutí, je nutno považovat ji za úspěšného účastníka. Podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. má úspěšný stěžovatel právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. V nyní posuzované věci byly provedeny čtyři úkony právní služby podle § 11 odst. 1 písm. a) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Mezi tyto úkony spadá převzetí a příprava zastoupení na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb [§ 11 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu], podání žaloby ze dne 20. 5. 2014 a repliky ze dne 8. 9. 2014 jakožto písemných podání ve věci samé [§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu], jež učinila zástupkyně stěžovatelky v řízení před krajským soudem. V rámci řízení o kasační stížnosti přiznal Nejvyšší správní soud stěžovatelce náhradu nákladů řízení za jeden úkon ve věci samé – kasační stížnost ze dne 22. 12. 2015 [§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu]. Za jeden úkon přísluší částka 3100 Kč [§ 7 ve spojení s § 9 odst. 4 písm. d) advokátního tarifu] a náhrada hotových výdajů činí podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu 300 Kč za jeden úkon. Stěžovatelka byla usnesením krajského soudu ze dne 24. 6. 2014, č. j. 65 A 12/2014 – 27 osvobozena od soudních poplatků podle § 36 odst. 3 s. ř. s., které se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti [§ 36 odst. 3 s. ř. s. *in fine*]. Celkem tak náklady řízení tvoří 13 600 Kč za právní služby (čtyřikrát 3400 Kč). Jelikož

pokračování

zástupkyně stěžovatelky nedoložila, že by byla plátcem daně z přidané hodnoty, nezvyšují se náklady zastoupení o částku odpovídající této dani. Celkovou částku nákladů řízení ve výši 13 600 Kč je žalovaný povinen zaplatit stěžovatelce v přiměřené lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám její zástupkyně.

P o u ě n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. února 2016

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu